

V.HƏSƏNOV

AMEA-nın doktorantı

E-mail: TarixVeOnunProblemleri@gmail.com

**AZƏRBAYCANIN MİLLİ-MƏNƏVİ DƏYƏRLƏR SİSTEMİNDƏ
HEYDƏR ƏLİYEV FONDUNUN YERİ**

Açar sözlər: Heydər Əliyev Fondu, milli-mənəvi dəyərlər, xalq musiqisi, qloballaşma, Beynəlxalq Muğam Mərkəzi, UNESCO

Ключевые слова: Фонд Гейдар Алиева, национальные ценности, народная музыка, глобализация, Международный центр мугама, ЮНЕСКО

Key words: Fond of Heydar Aliyev, national valuables, globalization, International Mugam Center, UNESCO

Heydər Əliyev fondu yarandığı gündən etibarən Azərbaycan mədəniyyətinin təbliği, gələcək nəsillərə çatdırılması istiqamətində uğurlu layihələr həyata keçirir. Belə layihələr içərisində tarixin yaddaşından silinmək təhlükəsi qarşısında qalan mədəniyyət abidələrimizin bərpasına kömək, dərin tarixi kökləri olan Azərbaycan xalq musiqisini, muğamları qoruyub saxlamaq üçün Azərbaycanın istedadlı gənclərinə yaxından qayğı göstərmək, Azərbaycan muğamları ilə bağlı layihələrin təqdimatının keçirilməsi, yeni-yeni mədəniyyət mərkəzlərinin açılmasında yaxından iştirak etmək, Qloballaşma dövründə müxtəlif din və dillərə məxsus mədəniyyətlərin qarşılıqlı əlaqə və münasibətləri kontekstində Azərbaycanın yeri və rolu mövzusunda dair beynəlxalq konfransların təşkili, Azərbaycan ədəbi mühitində yetişən, poeziya və nəsrimizə yeni ruh və nəfəs gətirən, Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafında görkəmli xidmətləri olan şair və yazıçıların yubileylərinin qeyd olunması və bu kimi tədbirlərin təşkil olunması mühüm yer tutur.

2005-ci il fevralın 2-də Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, YUNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri, Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları fondunun prezidenti Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü və yaxından iştirakı ilə Azərbaycan muğamları ilə bağlı layihələrin təqdimat mərasiminin keçirilməsi deyilənlərin bariz nümunəsidir. Mərasim iştirakçılarına videolentlər vasitəsilə göstərilən “Muğam-İrs”, “Muğam-dəstgah”, “Muğam ensiklopediya”, “Muğam internet”, “Muğam antalogiya”, “Muğam aləmi”, “Muğam mərkəzi” layihələrində bu musiqi növünün unudulmuş səhifələri yada salınmış və hər bir layihə barədə ətraflı məlumat verilmişdir. Dəyirmi masa arxasına toplaşan musiqişünaslar-Nigar Axundova, Milli Musiqi Akademiyasının rektoru Səyavuş Kərimi, Bakı Musiqi Akademiyasının prorektoru Gülnaz Abdullazadə, AMEA-nın əməkdaşı Sənubər Bağirova, Bakı Musiqi Akademiyasının professoru Zemfira Səfərova, Dövlət Əlyazmalar Arxivinin müdiri Yaqub Mədətov layihənin Azərbaycan mədəniyyəti, milli-mənəvi sərvətimiz olan muğamın inkişaf etdirilməsi və qorunub saxlanılması üçün çox dəyərli olduğunu söyləmişlər. Bildirilmişdir ki, Azərbaycanda dünya səviyyəli Muğam mərkəzini yaratmaqla, muğam simpoziumları keçirməklə, kütləvi təbliğat vasitələrində muğam ifadəliliyinə qədərincə yer verilməklə və təqdim edilən layihələri reallaşdırmaqla xalqımızın böyük sərvəti olan muğamı dünyada daha geniş təbliğ etmək mümkündür [5, 118-125]. Məlumatlardan da göründüyü kimi, muğamla bağlı hazırlanmış mükəmməl layihənin reallaşması üçün bütün sənət adamlarının köməyindən istifadə olunması qarşıya qoyulmuşdur.

Azərbaycanın muğam sənətinin inkişafına Heydər Əliyev Fondunun qayğısı 2005-ci ilin dekabrında Beynəlxalq Muğam Mərkəzi tikintisinin layihəsinin müzakirəsi ilə yaddaqalan olmuşdur. Qədim milli və müasir arxitektura elementlərini birləşdirməklə musiqimizin əsas sütunu olan muğam sənətinin dərin fəlsəfəsini özündə təcəssüm etdirən bir kompleksin inşasına dair keçirilən dəyirmi masada Respublikanın xalq artistləri Arif Babayev, Cənəli Əkbərov, Həbil Əliyev, Ağaxan Abdullayev və başqaları geniş fikir mübadiləsi aparmış, milli mədəniyyətimizin zirəvəsi olan muğam sənətinə Mehriban xanımın göstərdiyi qayğıdan söz açmışlar [1].

Heydər Əliyev Fondunun təşəbbüsü ilə keçirilən beynəlxalq səviyyəli konfranslar da milli mədəniyyətimizin inkişafından xəbər verir. Belə ki, 2006-cı il iyunun 12-də Bakıda təşkil olunmuş “Orta əsr əlyazmalarında tibb və əczaçılıq” mövzusunda I Beynəlxalq konfrans deyilənləri sübut edir. Konfransda Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının Əlyazmalar İnstitutunda saxlanılan 11 minə yaxın əlyazmanın 364-ü tibbə aid olduğu və bunlardan mühüm əhəmiyyətə malik 3-nün YUNESKO-nun Dünya Yaddaşı Proqramının Beynəlxalq reyestrinə daxil olması haqqında fikirlərin səsləndirilməsi qonaqların dərin marağına səbəb olmuşdur. Bunlar XI əsrdə yaşamış Əbülqasim Zəhrəvinin “Əl Məqalət əs-Səlasun” (“Cərrahiyyə və alətlər haqqında”) çoxcildlik əsərinin 13-cü hissəsi, Əbu Əli ibn Sinaanın XII əsrdə Bağdadda üzü köçürülən “Əl Qanun fit Tibb” (“Tibb qanunları”) kitabının 2-ci cildi, Rüstəm Cürcaninin XII əsrdə yazdığı, XVII əsrdə üzü köçürülmüş “Zahireyi Nizamşah” (“Nizamşahın ehtiyatları”) əlyazmasıdır. Aparılan araşdırmalardan bəlli olur ki, ümumbəşəri sərvət olan və dövrün məşhur xəttatları tərəfindən üzü köçürülən bu mədəni irs nümunələri Əlyazmalar İnstitutunda qorunub saxlanılır [1, 3].

Heydər Əliyev Fondunun çoxsaylı məqsədlərindən biri kimi milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunması və dünyada geniş təbliğ olunması silsiləsindən növbəti addım kimi “Qarabağ xanəndələri” adlı musiqi albomunun nəfis şəkildə nəşr olunması və “Gülüstan sarayı”nda təqdimat mərasiminin keçirilməsi olmuşdur. Onu da qeyd edək ki, Heydər Əliyev Fondunun və Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları Fondunun təşəbbüsü, “Space” televiziyaşının birgə layihəsi əsasında bir ilə yaxın davam edən muğam müsabiqəsi, sözün əsl mənasında ölkəmizin mədəni həyatında yaddaqalan bir hadisəyə çevrilmişdir. Muğam müsabiqəsi 2005-in yekun konserti iyunun 10-da Müslüm Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında Üzeyir Hacıbəyovun 120 illiyinə həsr edilmişdir [8]. Heydər Əliyev Fondunun Prezidenti, YUNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban Əliyevanın müsabiqə iştirakçılarına ünvanlanmış müraciətində deyilirdi: “Azərbaycan milli musiqisinin incilərindən olan muğamın qorunması, inkişaf etdirilməsi və təbliği, muğamın gözəlliyinin, onun dərin fəlsəfəsinin gələcək nəsillərə çatdırılması hər birimizin borcudur. Təsədüfi deyildir ki, ulu öndərimizin adını daşıyan Heydər Əliyev Fondunun çoxsaylı məqsədlərindən biri də milli-mənəvi dəyərlərimizin, o cümlədən muğamlarımızın qorunması və təbliği ilə bağlıdır. Son iki ildə bu sahədə uğurlu addımlar atılmış, muğamın təbliği ilə bağlı görüşlər, muğam axşamları keçirilmiş, “Muğam-irs” layihəsi çərçivəsində “Qarabağ xanəndələri” adlı musiqi albomu nəfis şəkildə buraxılmışdır. Ötən ilin avqust ayında isə dənizkənarı Milli Parkda Beynəlxalq Muğam Mərkəzinin təməli qoyulmuşdur. Fondun təşəbbüsü ilə muğam sənətinin tanınmış ifaçılarının iştirakı ilə ardıcıl olaraq muğam axşamlarının təşkili bütün sənətseverlər, milli musiqi həvəskarları tərəfindən dərin razılıqla qarşılanır, bu ənənə yüksək dəyərləndirilir... Bir neçə ay davam edən “Muğam müsabiqəsi-2005” artıq sona yetir. Bu müddət ərzində gənc iştirakçılar uğurlu çıxışları ilə tamaşaçı rəğbəti qazandılar, muğam sənətinin gözəlliyi bir daha nümayiş olundu.” [3] Yeri gəlmişkən bir məsələni də xüsusi olaraq vurğulayaq ki, hələ muğam

Tarix və onun problemləri, № 1 2014

müsabiqəsi başlamazdan əvvəl, 2005-ci il fevral ayının 2-də Mehriban xanım adlı-sanlı muğam ustalarını Heydər Əliyev Fonduna dəvət edərək, qədim muğam sənətimizin qorunub saxlanması, zəngin tarixə malik ifaçılıq sənətinin gələcək nəsillərə çatdırılması, nəhayət, muğamın inkişafı, yeni ifaçılar nəslinin yetişdirilməsi naminə çox dəyərli layihələr irəli sürmüşdür. Space müstəqil teleradio şirkəti də bu təşəbbüsə qoşularaq, Azərbaycan professional musiqisinin banisi, dahi Üzeyir Hacıbəyovun 120 illiyinə həsr olunmuş muğam televiziya müsabiqəsi keçirməyi qərara almışdır. Muğam sənətinin ən mahir bilicilərindən ibarət münisflər heyəti Azərbaycanın bütün bölgələrindən 500-ə yaxın gənc ifaçı dinləmiş və onların içərisindən 20 iştirakçı seçmişlər. Final mərhələsinə çıxan ifaçıların iştirakı ilə Lənkəran, Şamaxı, Qəbələ, Gəncə, Yevlax, Sumqayıt, Abşeron və Əzizbəyov rayonlarında konsertlər təşkil olunmuşdur. Tamaşaçıların və münisflər heyətinin səsverməsinin yekununa görə, Təyyar Bayramov 1-ci, İlkin Əhmədov 2-ci, Babək Niftəliyev 3-cü yerə layiq görülmüşlər [5, 23]. Göründüyü kimi, Heydər Əliyev Fondunun yaxından köməkliyi və dəstəyi ilə Azərbaycanın milli irsi sayılan muğam sənətinə qiymət verilməsi ictimaiyyət arasında böyük ruh yüksəkliyi ilə qarşılır. Məlumatlar həm də Qarabağ həqiqətlərinin muğam ifaçıları vasitəsilə dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırılmasını təsdiqləyir.

Azərbaycan muğam sənətinin dirçəldilməsi sahəsində görülən işlər növbəti illərdə də uğurla davam etdirilmişdir. 2007-ci il yanvarın 15-də Müslüm Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları Fondunun layihəsi və Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi ilə 3 aydan çox davam edən “Muğam müsabiqəsi-2007” televiziya muğam müsabiqəsinin final mərhələsi keçirilmişdir. Onu da vurğulayaq ki, yanvar ayının 22-də Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyeva “Muğam televiziya müsabiqəsi-2007”-nin qalibləri və münisflər heyətinin üzvləri ilə görüşmüşdür. Mehriban Əliyeva görüşü açaraq dedi: “Əziz qonaqlar, mən sizi Heydər Əliyev Fondunda salamlayıram. Bu gün biz birlikdə “Muğam televiziya müsabiqəsi-2007”-nin uğurlu nəticələrini müzakirə edəcəyik. Siz bilirsiniz ki, bu layihə Heydər Əliyev Fondunun və Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları Fondunun birgə dəstəyi ilə həyata keçirilmişdir. Biz bu layihəni başlayanda bizim əsas məqsədimiz qədim Azərbaycan muğamını təbliğ etmək, zəngin muğam məktəbi üçün yeni səslər axtarmaq və əlbəttə ki, gənc ifaçılar üçün, onlara potensialını tam şəkildə reallaşdırmaları üçün şərait yaratmaq idi. Hesab edirəm ki, qarşıya qoyduğumuz bütün məqsədlərə nail olmuşuq. Muğam müsabiqəsi çox böyük uğurla başa çatdı və bir daha muğamın möhtəşəmliyini hamıya göstərdi. Mən 3 ay ərzində həm Azərbaycandan, həm də xaricdən çoxlu məktublar alıram. Bu məktubları göndərən insanlar muğama ola sevgilərini, hörmətlərini gizlətmirlər. Demək olar ki, muğam müsabiqəsi xalq arasında böyük rəğbət hissi ilə qarşılır...Mən bu gün münisflər heyətinin üzvlərinə də öz minnətdarlığımı bildirirəm. Muğam bizim mədəniyyətimizin, Azərbaycan mədəniyyətinin əsas sütunlarından biridir və əlbəttə, onu qorumaq, inkişaf etdirmək, gələcək nəsillərə çatdırmaq hər bir azərbaycanlının mənəvi borcudur... Siz bilirsiniz ki, Heydər Əliyev Fondu olaraq, biz həmçinin Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları Fondu bu istiqamətdə bir çox layihələr həyata keçiririk. “Qarabağ xanəndələri” adlı musiqi albomu buraxılıb. “Muğam” jurnalı nəşr olunur. “Muğam ensiklopediyası”nın həm çap, həm də elektron versiyası hazırlanır. Ən əsası isə, hamımızın təməlqoyma mərasimində bərabər iştirak etdiyi Muğam Mərkəzi tikilir. Mən inanıram ki, bu ilin avqustunda birlikdə mərkəzin açılışında iştirak edəcəyik...”[2, 6]. Həqiqətən də müdrikcəsinə deyilmiş bu sözlər tezliklə əmələ çevrildi. Bir qədər əvvəldə qeyd etdiyimiz kimi, əvvəlcə mütəxəssislərin iştirakı ilə layihəsi müzakirə olunan, sonra təməlqoyma mərasimi keçirilən bu mərkəzin tikintisi reallaşdı. Mərkəzin açılış mərasimi 2008-ci il dekabrın 27-nə təsadüf edir. Heydər Əliyev Fondunun

milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunması, dünyada geniş təbliği ilə bağlı reallaşdırdığı möhtəşəm layihələr sırasında xüsusi əhəmiyyəti olan bu mərkəzin inşası fondun prezidenti Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü ilə həyata keçirilmişdir[3, 1-2]. Xatırladaq ki, belə bir mədəniyyət ocağının tikilməsi, muğamın daha da inkişaf etdirilməsi və təbliği üçün görkəmli xanəndələrin, muğam bilicilərinin iştirakı ilə “dəyirmi masa” keçirilmiş və Bakıda Muğam Mərkəzinin yaradılması qərara alınmışdır. Bir qədər sonra, 2005-ci il aprel 6-da Prezident İlham Əliyev Bakıda Beynəlxalq Muğam Mərkəzinin yaradılması haqqında sərəncam imzalamışdı. Beləliklə, xalqımızın qədim mədəni irsinin ölməz nümunəsi, Azərbaycan musiqisinin zəngin fəlsəfi təməl üzərində təşəkkül tapmasında əvəzsiz rol oynayan muğama möhtəşəm abidə ucaldırılması istiqamətində ciddi addım atılmışdır. Azərbaycan muğamının bəşər mədəniyyətinin nadir inciləri ilə bir sırada YUNESKO-nun Dünya irs siyahısına daxil edilməsi isə bütövlükdə onun nə dərəcədə sənət növü olduğunu bir daha təsdiqləyir. Məlumat üçün onu da bildirək ki, Azərbaycan-YUNESKO əməkdaşlığının bəhrəsi olan Beynəlxalq Muğam Mərkəzində 350 yerlik konsert salonu, klub, 80 nəfərlik restoran, dərs otaqları, səsyazma studiyaları vardır. Bina müasir texnika və avadanlıqla təchiz edilmişdir[3, 2]. Qeyd etmək lazımdır ki, Beynəlxalq Muğam Mərkəzinin açılmasından bir qədər əvvəl, 2008-ci ilin sentyabrın 17-də Gülüstən sarayında Heydər Əliyev Fondunun “Üzeyir dünyası”, “Azərbaycan muğam ensiklopediyaları” layihələrinin təqdimatı olmuşdur. Azərbaycanın musiqi mədəniyyəti tarixində xüsusi yeri olan, müasir Azərbaycan professional musiqi sənətinin və milli operanın banisi Üzeyir Hacıbəyliyə həsr olunmuş “Üzeyir dünyası” layihəsinə “Ömür salnaməsi”, “Üzeyir Hacıbəyli ensiklopediyası”, “Bədii və publisistik əsərləri” kitabları, “Leyli və Məcnun”, “Kor-oğlu”, “O olmasın, bu olsun operaları” və musiqili komediyalarının klavir, libretto və CD-ləri daxildir. Aparılan araşdırmalardan məlum olur ki, “Ömür salnaməsi” kitabı Qulam Məmmədlinin Üzeyir Hacıbəylinin həyat və yaradıcılığından bəhs edən kitabı əsasında hazırlanmışdır. Nəşrin birinci hissəsində Üzeyir Hacıbəylinin maraqlı həyatı və çoxsahəli yaradıcılığı konkret faktlarla işıqlandırılmışdır. Burada 60 illik dövrdə qəzet və jurnallardan, kitablardan, arxiv materiallarından götürülmüş faktlar və sənədlərdə Ü.Hacıbəylinin əsərləri, bu əsərlər barədə fikir və rəylər əksini tapmışdır. İkinci hissədə dəhi bəstəkarın əsərləri, onun haqqında yazılmış müxtəlif materiallar toplanmış, indiyədək üzeyirşünaslığa dair nəşr olunmuş əsərlərin tam bibliografiyası verilmişdir. Kitaba ön sözü Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, YUNESKO və İSEKO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban Əliyeva yazmışdır[3]. “Bədii və publisistik əsərləri” kitabında Ü.Hacıbəylinin operaları, komediyaları, satirik hekayələri, səhnəcikləri, felyetonları və məqalələri toplanmışdır.

“Azərbaycanın muğam ensiklopediyası” layihəsi isə Azərbaycan muğamına həsr olunmuş xüsusi nəşrdir. İki cildə ibarət olan bu ensiklopediya həm muğamla bağlı məlumatları özündə cəmləşdirir, həm də Azərbaycan muğamlarını müxtəlif xanəndələrin ifasında təqdim edir. “Muğam ensiklopediyası” kitabında ümumilikdə, 1300-ə yaxın mətn, 200-dən çox şəkil vardır. Kitabın redaksiya heyətinin sədri və baş redaktoru Mehriban Əliyevadır. Xatırladaq ki, burada keçən əsrin əvvəllərindən tutmuş 2007-ci il muğam müsabiqəsinin qaliblərinə qədər 260 video və audio materiallar MP3 formatında 125 diskdən ibarət albomda toplanmışdır[3]. Göründüyü kimi, bəhs olunan məlumatlar qədim muğam irsimizin dolğun mənzərəsini yaratmağa imkan verir. Layihənin təqdimatında çıxış edən Mehriban Əliyeva demişdir: “Bu gün biz “Üzeyir dünyası” və “Azərbaycan muğam ensiklopediyası” adlı iki yeni layihəni təqdim edirik. Layihələr müxtəlif olsa da, birgə təqdim olunur. Çünki onlar arasında çox dərin bağlantı var. Muğam aləmi bütövlükdə Üzeyir bəy adlı fenomen yaratdı. Üzeyir bəy isə öz növbəsində muğama yeni həyat verdi, muğamı opera səhnəsinə gətirdi, muğam operası adlı

Tarix və onun problemləri, № 1 2014

yeni bir möcüzə yaratdı. “Üzeyir dünyası” layihəsinin əsas məqsədi dahi bəstəkarın çoxsahəli yaradıcılıq irsini bir araya toplamaq, geniş şəkildə xalqımıza təqdim etməkdir... Üzeyir Hacıbəyli xalqın iftixarıdır. Üzeyir bəy təkcə professional Azərbaycan musiqisinin banisi kimi yox, həm də çox böyük alim, maarifçi, dramaturq, publisist, pedaqoq, ictimai xadim kimi Azərbaycan tarixində görkəmli yer tutur. Demək olar ki, Azərbaycan musiqi sənətində elə bir sahə yoxdur ki, orada Üzeyir bəyin izi olmasın...”[7, 4-8]. Azərbaycan rəhbərliyinin Üzeyir dünyasına verdiyi qiymətlərdən də bir daha görünür ki, o, təkcə bəstəkar yox, həm də maarifçi alim olmuşdur. O, Azərbaycanın musiqi təhsilinin əsasını qoymuşdur. Bu elə bir məktəbdir ki, dünyanın ən böyük ölkələri, ən böyük xalqları belə məktəblə fəxr edə bilirlər.

Azərbaycan musiqi irsinin tədqiqatçıları da bu barədə zəngin fikirlər söyləmişlər. Görkəmli tədqiqatçı Zemfira Səfərova “Azərbaycanın musiqi elmi (XIII-XX əsrlər)” adlı tədqiqat işində Üzeyir dünyası ilə bağlı yazır: “Azərbaycan musiqisində, musiqi elmində Mir Möhsün Nəvvabdan sonra yeni dövrü, yeni mərhələni təşkil edən böyük sənətkar Üzeyir Hacıbəyov olmuşdur. Üzeyir Hacıbəyov musiqi sənətinin hansı sahəsinə müraciət etmişsə, onun ilk yol göstəricisi olmuşdur. O, dahi bəstəkar olmaqla bərabər, həm də görkəmli mütəfəkkir idi, yaradıcı məsələlərin həllində yalnız özünün zəngin intuisiyasına arxalanmışdı, Azərbaycan musiqisinin tarixində ilk addım atdığı üçün çox düşünürdü, cəmiyyətdə yaranmış vəziyyəti, tarixi şəraiti təhlil edir, özünün yaradıcı axtarışlarının təsdiqi üçün nəzəri əsaslar axtarır və tapırdı. Bəstəkar 1938-ci ildə yazdığı “Leyli Məcnun”dan “Koroğlu”ya qədər adlı məqaləsində qeyd etmişdir ki, ona həm ilk, həm də hələlik axıncı Azərbaycan operasının müəllifi olmaq şərəfi nəsib olmuşdur.”[6, 264]

Azərbaycan mədəniyyətinə Heydər Əliyev Fondunun qayğısı muğamla yanaşı, digər sahələrdə də özünü göstərir. Azərbaycan paytaxtında Müasir İncəsənət Muzeyinin açılması məhz bu qəbildəndir. 2009-cu ilin martın 20-də prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə paytaxtımızda böyük bir mədəni hadisə baş vermişdir. Muzeydə Azərbaycanın adlı-sanlı və gənc, əsasən avanqard üslubda işləyən rəssam və heykəltəraşlarının 800-dən çox işi toplanmışdır. Buraya gələnlər Azərbaycanın xalq rəssamları Səttar Bəhlulzadə, Böyükağa Mirzəzadə, Elmira Şahmurov, Tahir Salahov, Ömər Eldarov və Nadir Əbdürrəhmanovun adları Azərbaycan mədəniyyəti xəzinəsinə daxil olmuş digər rəngkar və heykəltəraşların sənət əsərləri ilə tanış ola bilirlər. Xatırladaq ki, mərkəzin Qərbi Avropa İncəsənəti salonunda ümummilli lider Heydər Əliyevə, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevə, eləcə də Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevaya hədiyyə olunmuş əsərlər nümayiş etdirilir. Dizayn müəllifi tanınmış rəssam Altay Sadıqzadə olan yeni mədəniyyət məbədinə uşaq incəsənəti salonu, kitabxana, videosalon, restoran və art kafe də fəaliyyət göstərir[2, 6].

Məlumdur ki, xalqımız bütün tarixi boyunca zəngin mədəni irs yaratmış, dünya mədəniyyəti xəzinəsinə əvəzsiz töhfələr bəxş etmişdir. Belə mədəni irsimizin böyük bir dövrü orta əsrləri əhatə edir. Düzdür, tarixin amansız cəza maşını bəzən bu irsimizi məhv etmək, yaddaşlardan silmək istəmişdir. Lakin xeyrixah əməllər nəticəsində günümüzədək öz mövcudluğunu qoruyub saxlaya bilmişdir. Aparılan tədqiqatlar göstərir ki, VII-VIII əsrlərdə Gəncə çayının sağ sahilində, dəmir yolunun cənubunda, Qədim Gəncə hasarlarının bir kilometrliyində Comərdi Qəssab ucaldılmışdır. Bişmiş kərpic və kəcdən hazırlanmış məhlul ilə tikilmiş türbə səkkiz guşəli formadadır. Məlumatlardan aydın olur ki, Comərdi Qəssab xalq içərisində düzgünlüyü, doğruluğu, həqiqətpərəstliyi, xeyrixahlığı ilə özünə böyük hörmət və ehtiram qazanmış real bir şəxsiyyət olmuşdur. XIX əsrin rus tarixçilərinin məlumatına əsasən, “Gəncənin qədim sakinləri atəşpərəst idilər və onların içərisində Comərdi Həsən adlı birisi var idi ki, o da gizli olaraq Məhəmmədin təliminə etiqad edirdi. Müsəlmanlar Comərdi Həsənin

xatirəsinə ehtiram əlaməti olaraq bu məscidi onun qəbri üstündə tikmişlər.”[4,]. Onu da qeyd edək ki, Comərdi Həsən türbəsi XX əsrdə özünün keşməkeşli dövrünü yaşamışdır. Türbənin qorunan tarixi abidələr siyahısına daxil edilməsinə baxmayaraq, XX əsrin 60-cı illərində burada aparılan tikinti işləri zamanı istilik xətti onun üzərindən çəkilmiş, nəticədə türbə tamamilə yer üzündən silinmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev cənablarının Gəncə şəhərinin tarixi və mədəniyyət abidələrinin qorunub saxlanılması, onların bərpa olunması və gələcək nəsillərə çatdırılması barədə verdiyi tövsiyə və tapşırıqlara uyğun olaraq Gəncə şəhərində bu sahədə geniş işlər görülməyə başlanmışdır. Azərbaycan mədəniyyətinə və incəsənətinə xüsusi hörmət və ehtiram göstərən Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondunun dəstəyi və yaxından köməkliyi sayəsində Comərdi Qəssabın məzarı və ona aid olan abidənin tarixi yeri aşkar olunaraq, Naxçıvan Muxtar Respublikasından gətirilmiş qədim dövrün kərpicləri ilə bərpa olunmuşdur. Bərpa olunmuş “Comərdi Qəssab” türbəsinin açılış mərasimi 2004-cü il dekabrın 2-də olmuş və şəhər ictimaiyyəti tərəfindən rəğbətlə qarşılanmışdır[4].

1995-ci ildə Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları Fondunu yaradılması, 2004-cü ildən isə Heydər Əliyev Fondunun təsis edilməsi bəhs etdiyimiz kimi, Azərbaycan mədəniyyətinə, incəsənətinə yeni bir ab-hava gətirdi. Azərbaycanın tarixi keçmişinin qorunub saxlanılması da Heydər Əliyev Fondunun əsas fəaliyyət meyarına çevrildi. Azərbaycanın ayrı-ayrı regionlarında həyata keçirilən layihələr bir daha deyilənləri sübut edir. Qala Arxeoloji Etnoqrafik Muzey Kompleksinin açılması bu qəbildəndir. Qeyd etmək lazımdır ki, muzey kompleksinin açılış mərasimi 2008-ci il oktyabrın 10-da Azərbaycan prezidenti İlham Əliyevin və Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevanın iştirakı ilə reallaşmışdır.

Beləliklə, aparılan araşdırmalar göstərir ki, Azərbaycan mədəniyyətinin təbliği, qorunması sahəsində Heydər Əliyev Fondu yarandığı qısa müddət ərzində çox mühüm işlər görmüş, Azərbaycan xalqının yaratdığı zəngin, çoxşaxəli və təkrarsız mədəniyyəti dünya mədəniyyəti sıralarında təbliğ etməyə müvəffəq olmuşdur.

İSTIFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT

1. Bakıda Orta əsr əlyazmalarında tibb və əczaçılıq mövzusunda I Beynəlxalq Konfrans işə başlamışdır. H.Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevanın nitqi // Xalq qəzeti, 13 iyun 2006
2. Hüseynov A. Xalqın muğam xəzinəsi // Azərbaycan qəzeti, 23 yanvar 2008
3. Əliyev İ. Muğam Azərbaycan xalqının milli sərvətidir. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin nitqi // Xalq qəzeti, 28 dekabr
4. İsayev Ə. Salam Comərd Qəssab! Gəncədə daha bir tarixi abidə bərpa olundu // Azərbaycan qəzeti, 5 dekabr 2004.
5. Qasımov A. Xoşməramlı səfir. Bakı, Şəms-2006, 208 s.
6. Səfərova Z. Azərbaycanın musiqi elmi. XIII-XX əsrlər. Bakı, Azərnəşr, 2006, 544 s.
7. Üzeyir Hacıbəyli Ensiklopediyası, 2 cildə, I cild. Bakı, Şərq-Qərb, 2008, 240 s.
8. Üzeyir Hacıbəyovun 120 illiyinə həsr olunan muğam müsabiqəsinə start verildi // Şərq qəzeti, 2005, 23 noyabr,

В.ГАСАНОВ
Докторант НАН

МЕСТО ФОНДА ГЕЙДАРА АЛИЕВА В СИСТЕМЕ НАЦИОНАЛЬНО – МОРАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ АЗЕРБАЙДЖАНА

В статье говорится о мероприятиях, проведенных в жизнь фондом Гейдара Алиева, по защите национально-моральных ценностей. На основе исследований автора можно сделать следующие выводы: фонд, притворяя в жизнь такие проекты как защита и пропаганда национальных и моральных ценностей, вносит свой вклад в воспитание здорового молодого поколения, обладающего всесторонними знаниями, достойных граждан, в частности формирования идеи азербайджанизма и туркизма.

V. HASANOV

HAYDAR ALIYEV FOUNDATION'S ROLE IN THE NATIONAL-MORAL VALUE SYSTEM OF AZERBAIJAN

The article is dedicated to the huge plans of reserving national-moral values by Heydar Aliyev Foundation and its numerous plans. The author comes to a conclusion in accordance with his researchs that Haydar Aliyev Foundation is realizing to save moral values and its propogations, especially gives its benefits to the young generations with these such projects.

Rəyçilər: t.e.n. S.Qasımova, t.e.d. İ.X.Zeynalov

BDU Mənbəşünaslıq, Tarixşünaslıq və tarixin tədrisi metodikası kafedrasının 17 dekabr 2013-cü il tarixli iclasın qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür (pr.№9).